

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«СЛОБОЖАНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ
ВИМІРИ»**

24-25 жовтня 2024 р.

Харків
НТУ «ХП» 2024

УДК 321.01 (477)

У45

Голова та відповідальний секретар у складі:

***Волосникова Н.М.** – голова конференції, к. е. н., доцент, завідувачка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;*
***Дяченко Т.А.** – відповідальний секретар конференції, к. е. н., доцент, доцент кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;*

Друкується за рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу
протокол БЕМ-9 від 29.11.2024 р.

У45 **Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2024 року: Харків: НТУ «ХП», 2024. - 468 с. Укр., англ. мовами.**

Збірник містить тези доповідей вчених – учасників щорічної **науково-практичної конференції, присвяченої актуальним проблемам соціально-економічних та гуманітарно-правових вимірів**, які впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики України.

Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться соціально-економічними, гуманітарно-правовими, філософськими, морально-етичними, політико-правовими, проблемами сучасного українського суспільства.

Іл. 27. Табл. 21.

УДК 321.01 (477)

© НТУ «ХП», 2024

2021 році спостерігається його зростання до 69755 млн дол., у 2022 році цей показник становив 55551 млн дол. [5]. За весь досліджуваний період торгове сальдо було від'ємне [4].

Для розвитку зовнішньої торгівлі необхідно сприяти реалізації експортного потенціалу, нарощувати обсяги експорту, що дозволить стабілізувати торговий баланс і отримати більший вигравш від глобалізації.

Список використаних джерел

1. Максименко Я.А. Глобалізація як тенденція розвитку сучасної світової економіки / Я.А. Максименко, В.О. Кропива // Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). – Харків: НТУ «ХПІ». – 2020. № 4. – С. 50 – 54.

2. Максименко Я.А. Диверсифікація зовнішньої торгівлі як фактор підвищення її ефективності / Я.А. Максименко // Тези доповідей XXVII-ї Міжнар. наук.-практ. конф. [«Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я»], (Харків, 15–17 травня 2019) / НТУ «ХПІ». – Харків: НТУ «ХПІ», 2019. Ч. 3. – 258 с..

3. Максименко Я.А. Економічний розвиток України в умовах глобалізації / Я.А. Максименко // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доп. 29-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2021, [18-20 травня 2021 р.] : у 5 ч. Ч. 3 / ред. Є.І. Сокол. – Харків : Планета-Прінт, 2021. – 133 с.

4. Максименко Я.А. Шляхи досягнення збалансованості торгового балансу України / Я.А. Максименко, Т.А. Дяченко// Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доповідей XXXII міжнародної науково-практичної конференції MicroCAD-2024, 22-25 травня 2024 р. / за ред. проф. Сокола Є.І. – Харків: НТУ «ХПІ». – 827 с.

5. Статистика зовнішнього сектора. Зовнішня торгівля товарами. Національний Банк України. 2022. Веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_y.pdf.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Н.М. Матвійчук, к. е. н., доцентка

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Правові засади функціонування державних банків визначені у банківському законодавстві, що являє собою систему нормативних актів, які видаються відповідними державними органами. Це Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, постанови, положення й інструкції НБУ, Міністерства фінансів України, статuti банків тощо.

До основних законодавчих актів, що регулюють діяльність державних банків, відносять:

- Закон України «Про банки і банківську діяльність», стаття 7 якого визначає сутність, порядок створення та функціонування державних банків.

- Закон України «Про Національний банк України», в якому визначено, що НБУ у межах своїх повноважень сприяє стабільності банківської системи, встановлює для банків (у тому числі й для державних) правила проведення банківських операцій, обліку та звітності, захисту інформації, коштів та майна, здійснює банківське регулювання та нагляд, погодження статутів банків та змін до них, ліцензування банківської діяльності тощо.

- Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», метою якого є створення правових засад для захисту прав та інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи, стимулювання залучення коштів у банківську систему, забезпечення виконання процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків.

До війни з РФ сума граничного розміру відшкодування коштів за вкладами становила 200 тис. грн в одному банку, включаючи нараховані відсотки. З 1 квітня 2022 р. вступила в норма дія закону про повне гарантування державою вкладів фізичних осіб на період воєнного стану та три місяці після його завершення. Також після 3 місяців з моменту завершення воєнного стану максимальна сума відшкодування за вкладами становитиме 600 тис. грн. Крім того, до загальної системи гарантування вкладів віднесено державний Ощадбанк, який до квітня 2022 р. єдиний мав 100 % гарантію вкладів [1].

- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» [20], що був підтриманий МВФ та удосконалює процедуру ліквідації банків та механізми участі держави у виведенні банків з ринку, підвищує ефективність виконання НБУ функцій нагляду та регулювання. Цей закон забороняє повернення націоналізованих банків колишнім власникам і дозволяє лише отримання компенсації від держави (антиколомойський закон).

Для розгляду аспектів регулювання державного сектору банківської сфери необхідно звернути увагу на Постанови КМУ: «Порядок відбору банків, через які здійснюється виплата пенсій, грошової допомоги та заробітної плати працівникам бюджетних установ», «Про взаємодію Кабінету Міністрів України і Національного банку України з питань участі держави у капіталізації банків», Постанова від 15.04.2020 р. № 281 «Про затвердження критеріїв та умов визначення банками, в яких державі належить 75 і більше відсотків статутного капіталу, заходів з управління проблемними активами» та інші.

Серед нормативно-правових актів НБУ, що видаються і затверджуються у формі постанов правління НБУ та впливають на функціонування всіх комерційних банків, можна виділити «Положення про ліцензування банків», «Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України», «Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами», «Положення про організацію процесу управління проблемними активами в банках України», Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг.

Враховуючи високу частку держави в банківській системі України (близько 57 % в загальній сумі активів усіх банків), у вересні 2020 р. було розроблено «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», що передбачали суттєве зменшення частки державних банків в банківській системі (до 25 %) через приватизацію та підвищення їх прибутковості [2]. Однак у зв'язку за нападом росії на Україну поставлені цілі реформування державних банків стали недосяжними на найближчу перспективу. Тому 7 травня 2022 р. було прийнято Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки [3].

Для націоналізації Сенс Банку 29 травня 2023 р. Верховна Рада затвердила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури виведення з ринку банку в умовах воєнного стану», що дозволив НБУ виводити з ринку навіть платоспроможний банк, якщо проти його кінцевих бенефіціарів запроваджені українські чи міжнародні санкції. Ухвалений закон також дозволяє здійснювати компенсацію акціонерам таких банків лише коштами російських репарацій [4].

В жовтні 2024 р. було прийнято Закон України «Про особливості продажу пакетів акцій, що належать державі у статутному капіталі банків».

Закон спрямований на скорочення частки державної власності у банківському секторі та надає дозвіл на продаж будь-якої частки держави у банку (окрім Ощадбанку і Укрексімбанку), а не лише 100 % акцій держави, як передбачено у чинному законодавстві. Це дозволить підготувати до приватизації два державні банки: Сенс Банк та Укргазбанк.

Відповідно до рішення Національного банку України від 24 квітня 2022 р. № 9/ДСК «Про затвердження переліку банків України, що залучаються до роботи (здійснення операцій) в умовах особливого періоду» банки державного сектору включено до переліку об'єктів критичної інфраструктури в банківській системі України та переліку уповноважених банків України, що залучаються до роботи (здійснення операцій) в умовах особливого періоду [3, с. 2].

Тому особливе значення для економіки та безпеки держави у воєнний та післявоєнний періоди приділяється подальшому сталому функціонуванню банків державного сектору, які забезпечують стабільність банківської системи.

Отже, сьогодні в Україні на законодавчому рівні розроблені та діють основні нормативно-правові документи, які регулюють банківську діяльність відповідно до міжнародних стандартів банківської сфери. Проте ринок банківських послуг є доволі динамічним, а тому процеси його функціонування потребують постійного моніторингу та оперативного прийняття відповідних змін в законодавстві, що відповідають вимогам сьогодення.

Список використаних джерел

1. Даниленко А. Система гарантування вкладів: Що змінилося? *NV Бізнес*. 22 вересня 2022 р. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/markets/nizkokvalifikovana-robota-v-polshchi-interes-rosiyan-zris-na-600-ostanni-novini-50271950.html>
2. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору (стратегічні принципи). 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/20200814%20SOB%20Strategy.pdf>
3. Основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. 2022 р. URL: <http://surl.li/crfbe>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури виведення з ринку банку в умовах воєнного стану: Закон України № 3111-IX від 29.05.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3111-IX#Text>